

PERSPEKTIVE RAZVOJA INTERNACIONALIZACIJE U STRUKOVNOM OBRAZOVANJU U REPUBLICI SRBIJI

Aleksandra Boričić¹, Dunja Boričić², Milica Cvetković³

^{1,3}Visoka tehnička škola strukovnih studija, Niš, Srbija,

²Fakultet političkih nauka, Beograd, Srbija

¹aleksadna.boricic@vtsnis.edu.rs

Kratak sadržaj: Strukovno obrazovanje u Republici Srbiji, u proteklom periodu, prošlo je kroz niz reformi koje su u potpunosti promenile njegovu fizionomiju. U periodu od 2007. godine, pa do danas, ovaj sistem obrazovanja se možda i najviše promenio, dobio je potpuno novu fizionomiju, nove okvire razvoja, uveo na velika vrata politiku kvaliteta i krenuo nekim novim putem. Međutim, kapaciteti ovih ustanova su bili ograničeni, naročito u pogledu ljudskih resursa, što je uslovalo i "niz pogresnih koraka" koji su u velikoj meri doprineli neprepoznatljivosti ovog tipa obrazovanja na tržištu rada. Sa druge strane, internacionalizacija kroz povezivanje naučno stručno obrazovnih potencijala, visoko obrazovnih ustanova u regionu i šire, kroz razmenu znanja i iskustava, transfere dobre prakse kao i razmenu studenata i nastavnog osoblja, pruža mogućnost unapređenja razvoja ustanova strukovnog obrazovanja, jačanje njihovih kapaciteta što u končanom, će doprineti i njihovoj prepoznatljivosti na tržištu.

Ključne reči: Strukovno obrazovanje, internacionalizacija, jačanje kapaciteta, prepoznatljivost.

PERESPECTIVE OF DEVELOPMENT OF INTERNALIZATION PROFESSIONAL HE SYSTEM IN REPUBLIC OF SERBIA

Abstract: Vocational education in the Republic of Serbia over the past period has undergone a series of reforms that have completely changed its physiognomy. In the period since 2007, so far this system of education may have changed the most, got a completely new physiognomy, a new framework development has led to a large door of quality politics and I started some new way. However, the capacity of these institutions was limited, especially in terms of human resources, which also resulted in "a series of misguided steps". These steps, to a large extent, have contributed to the unrecognizability of this type of education in the labor market. On the other hand, the internationalization through the linking of scientific vocational educational capacities to higher education establishments in the region and beyond, through the exchange of knowledge and experience, the transfer of good practice, as well as the exchange of students and recruiting staff, provides an opportunity to advance the development of vocational education institutions, strengthening their capacities concurrently, will also contribute to their recognition in the market.

Key Words: Vocational education, internationalisation, capacity building, recognizability.

1. UVOD

Visoko obrazovanje kao poluga razvoja svakog modernog društva, suočava se se brojnim izazovima prouzrokovanim, globalnim svetskim trendovima. Nova industrijska revolucija, nametnula je nove pravce razvoja, koji zahtevaju ozbiljnu reakciju visokog obrazovanja. Ti izazovi, praktično traže kompletnu izmenu fizionomije visokog obrazovanja u svim njegovim segmentima, reformu pristupa, reformu finansiranja, reformu u organizaciji i sl. Nove kvalifikacije diktirane industrijskom revolucijom 4.0., treba da budu brzo razvijene, ugrađenje u programske sadržaje i kurikulume i isporučene tržištu rada. Da bi se to postiglo, posebno je sprovesti niz aktivnosti i prilagoditi se „novom vremenu“.

Globalno, posmatrajući segmente visokog obrazovanja, jasno da su potrebni naponi i promene u svakom od njih. Samo pravilno usmeravan i kombinovan razvoj u oblasti RDI sa internacionalizacijom sa jedne strane i skrukturano organizovanje u cilju jačanja kvaliteta, daju dobru osnovu za uspešan odgovor pomenutim izazovima.

Internationalizacija kao bitan segment otvorenosti visokog obrazovanja, u celom ovom procesu ima posebnu ulogu. Kroz stvaranja mogućnosti za povezivanje naučno stručno obrazovnih potencijala, visoko obrazovnih ustanova u regionu i šire, razmenu znanja i iskustava, transfere dobre prakse kao i razmenu studenata i nastavnog osoblja, objedinjuje se globalni prostor visokog obrazovanja, čime se stvaraju uslovi za jačanje kapaciteta visokoobrazovnih ustanova i zajednički nastup ka privrednim subjektima u svim delovima sveta. Internationalizacija u visokom obrazovanju, sama po sebi nosi inovativni karakter, jer pomera granice znanja i vrednosti i na neki način, izvlači visoko obrazovanje iz jedne tzv. faze „autizma“, u „gura ga“, u realni život.

Svesni gore izloženog, prilikom donošenja Zakona o Visokom Obrazovanju 2017. godine ovo je uzeto u obzir i istaknuto je jasno opredeljenje za usklađivanje sistema obrazovanja i vaspitanja Republike Srbije sa trendovima razvoja obrazovanja u Evropi [1], kroz stvaranje uslova za obezbeđenje punopravnog učešća u programima Evropske unije za saradnju u oblasti obrazovanja i obuka i praćenje efekata učešća u ovim programima. Zatim, zakonom je omogućeno i ostvarivanje učešća predstavnika Republike u radnim grupama i aktivnostima koje se organizuju u sklopu Otvorenog metoda koordinacije, Bolonjskog procesa i drugih sličnih inicijativa koje su pokrenute na nivou Evropske unije i Evrope u celini. Konačno, u cilju što boljeg i efektivnijeg učešća u navedenim evropskim inicijativama Ministarstvo ostvaruje saradnju sa drugim državnim organima, obrazovnim ustanovama, udruženjima građana i ostalim organizacijama [1].

2. STRUKOVNO OBRAZOVNJE U REPUBLICI SRBIJI

Strukovno obrazovanje u Republici Srbiji pored svoje duge tradicije, prepoznato je Zakonom o visokom obrazovanju, kao i nizom pratećih akata. Osnovna uloga ovog vida obrazovanja kako je definisano članom zakona 34. stav 3., po kome, na strukovnim studijama izvodi se strukovni studijski program, koji osposobljava studente za primenu i razvoj stručnih znanja i veština potrebnih za uključivanje u radni proces [1]. Mreža ustanova strukovnog obrazovanja u Republici Srbiji je vrlo disperzna, sa zavidnim brojem studentske populacije.

U periodu od 2007. godine, pa do danas, ovaj sistem obrazovanja se možda i najviše promenio, dobio je potpuno novu fizionomiju, nove okvire razvoja, uveo na velika vrata politiku kvaliteta i krenuo nekim novim putem. Međutim, kapaciteti ovih ustanova su bili ograničeni, naročito u pogledu ljudskih resursa, što je uslovilo i "niz pogresnih koraka" koji su u velikoj meri doprineli neprepoznatljivosti ovog tipa obrazovanja na tržištu rada.

Sa stanovišta strukture, dominantna je grupa ustanova iz tehničko tehnološkog polja, gde je akreditovan i najveći broj studijskih programa. Zatim sledi oblast društveno humanističkih nauka gde dominira grupacija od deset visoko obrazovnih ustanova koje se bave obrazovanjem vaspitača i pet ustanova koje realizuju programe iz oblasti ekonomije i biznisa. U oblasti medicinskog polja, programe izvodi šest ustanova. Takođe, više ustanova izvodi nastavu i u okviru prirodno matematičkog polja kao i polja umetnosti.

3. INTERNACIONALIZACIJA STRUKOVNOG OBRAZOVANJA

Do 2009. godine, međunarodna saradnja u strukovnom obrazovanju podrazumevala je uglavnom saradnju na bilateralnom nivou sa ustanovama iz zemalja u okruženju. Taj tip saradnje se uglavnom odnosio na posete i razmenu iskustava, kao i učešće na naučno stručnim konferencijama. Takođe, bitno je istaći i akreditacioni standard 6. koji se odnosi na, kvalitet, savremenost i međunarodnu usaglašenost studijskih programa [2]. Po ovom standardu, studijski programi, treba da budu usklađeni sa savremenim svetskim tokovima i stanjem struke, nauke i umetnosti u odgovarajućem obrazovno-naučnom, odnosno obrazovno-umetničkom polju i uporedivi sa sličnim programima na inostranim visokoškolskim ustanovama, a posebno u okviru evropskog obrazovnog prostora. U suštini to je bio prvi korak otvaranja i razmišljanja o internacionalizaciji u pravom kontekstu te reči.

Tempusov poziv 2008 godine, bio je prekretnica za razvoj internacionalizacije u okviru strukovnog obrazovanja u Republici Srbiji, kada je Visokoj Tehničkoj Školi iz Novog Sada odobreno da koordinira projektom u okviru poziva za jačanje kapaciteta. Pored ustanove iz Novog Sada u projektu su učestvovali i ustanove iz Nisa i Užica. Do 2014 godine, kada je započet ciklus "Erasmus+" poziva, skoro svake godine po jedna ustanova strukovnog obrazovanja bila je koordinator, (VISER Beograd, Visoka Poslovno Tehnička Škola Užice, Visoka Poljoprivredno tehnološka Škola Prokuplje, Visoka Škola za Vaspitače Vršac). Slična je situacija i u okviru Erasmusovog projektnog ciklusa, gde su ustanove iz Nisa, Prokuplja, Novog Sada, pokazale da poseduje kapacitete za upravljanje projektima sa zavidnim budžetima. Prema dostupnim podacima oko 30 ustanova strukovnog obrazovanja steklo je određena iskustva iz oblasti razvoja međunarodne saradnje kroz realizaciju ovih projekata. Na prvom mestu, radilo se o projektima jačanja kapaciteta visoko obrazovnih ustanova i gotovo sve ustanove su pomenute projekte iskoristile na najbolji mogući način. Pored nabavke opreme, razvijena je zadovoljavajuća bilateralna saradnja, a nova iskustva i primeri dobre prakse su prenešeni i već dugi niz godina se nalaze u primeni. Razvoj novih kurikuluma, na bazi novih metodologija, u skladu sa standardima kvalifikacija, zatim razvoj novih metodologija i realizacije nastavnog procesa, primenom novih "digitalnih tehnologija" sa jedne strane i razvoj digitalnih kompetencija i preduzetničke orijentacije, unapredio je kvalitet rada ustanova strukovnog obrazovanja i donekle je poboljšao njihovu prepoznatljivost.

Kao potvrda jasne opredeljenosti ka razvoju međunarodne saradnje i svesti da o njenom značaju u budućem razvoju ustanova strukovnog obrazovanja, ističe se i činjenica da je velikom broju ustanova strukovnog obrazovanja, u toku 2018 godinu dodeljenja Erasmus povelja. Erasmus povelja za visoko obrazovanje (Erasmus Charter for Higher Education – ECHE) predstavlja dokument koji Evropska komisija dodeljuje visokoškolskim ustanovama iz programskih zemalja koja im omogućava da konkurišu i učestvuju u projektima Erasmus+ programa. U povelji su sadržani osnovni principi koje visokoškolske ustanove moraju da poštuju da bi mogle da učestvuju u programu. Konačno ova povelja pruža osnovni okvir kvaliteta evropske i internacionalne saradnje

4. PERSPEKTIVE RAZVOJA INTERNACIONALIZACIJE U STRUKOVNOM OBRAZOVANJU

U narednom periodu, razvoj ustanova strukovnog obrazovanja biće u velikoj meri uslovljeno stepenom razvoja njihove međunarodne saradnje. Razlozi su višestruki, počev od ograničenih ljudskih i tehničkih resursa, finansijskih pa do negativnih demografskih trendova. Tu treba još, istaći i jako disrepzivnu prostornu raspodelu ustanova strukovnog obrazovanja u Srbiji. Stoga jako je bitno iskoristiti, mogućnosti koje ERASMUS povelja pruža ustanovama visokog obrazovanja kroz programe različitih vrsta mobilnosti, strateških partnerstava, naročito u pogledu novog statusa Srbije kao programske zemlje [3].

Mobilnost nastavnog/nenastavnog osoblja i studenta dobija sve veći značaj u savremenom sistemu visokog obrazovanja. Pitanje mobilnosti, jeste standarad i sinonim za jedinstveni evropski prostor visokog obrazovanja. Mobilnost nastavnog/nenastavnog osoblja i studenata predstavlja značajni element razvoja ljudskih resursa visoko obrazovne institucije, naročito ako se uzme u obzir da, mobilnost i internacionalizacija predstavljaju ključne aspekte Bolonjskog procesa. Ovo poslednje je posebno istaknuto u okviru "Strategije mobilnosti za Evropski prostor visokog obrazovanja do 2020. godine" koji su usvojili Ministri iz zemalja Evropskog prostora za visoko obrazovanje.

Mobilnost jeste izazov, jer zahteva upravljanje i angažovanje ljudskih i finansijskih resursa, specifične i jasne ciljeve i zadatke, što iziskuje jasne i precizne sporazume, spremnost svih učesnika za međunarodnu i međudržavnu dugoročnu saradnju i značajna otvaranja u nastavnoj sredini.

Ovo poslednje, zahteva kreiranje novih sistema upravljanja, nove strategije i metode rada. Takođe, zahteva kritičku analizu sopstvenih obrazovnih praksi, ako i težnju da se sopstvena praksa obogati, unapredi i inovira. Isto tako mobilnost se nalazi u projektima koji idu šire od obrazovanja (projekti regionalne integracije npr.) i postaje instrument za postizanje ambicioznijih ciljeva i konsolidovanje strategija koncipiranih na različitim nivoima odlučivanja.

Treba imati u vidu i činjenicu da je mobilnost prilika da se približe kulture, načini života i jezici, da se razmenjuju rezultati istraživanja, saznanja i relevantne informacije, kao i da studenti u kontaktu za drugim i drugačijim sredinama steknu sposobnosti da bolje sagledaju stvarnost sopstvene zemlje.

Mobilnost studenata treba istovremeno da obezbedi školovanje i usavršavanje stručnjaka za rad u međunarodnom okruženju, pri čemu se podrazumevaju velike međunarodne korporacije kod nas, ali i za rad u inostranstvu što zahteva i bolje znanje stranih jezika, organizovanje prakse u inostranstvu. Pri tom treba voditi računa i negativnim demografskim trendovima i problemu "odliva mozgova" koju sadrži u sebi svaki projekat internacionalizacije i mobilnosti studenata.

Dalje, oblast strateških partnerstva pruže podršku razvoju, transferu i/ili sprovođenju inovativnih praksi i realizaciju zajedničkih aktivnosti koje promovišu saradnju, učenje od kolega i razmenu iskustava na evropskom nivou. Visoko obrazovne ustanove strukovne orijentacije, mogu da učestvuju u strateškim partnerstvima koja podržavaju inovacije. Ovo je jako bitno sa stanovišta razvoja struke u ovom sektoru obrazovanju imajući u vidu činjenicu da strukovno obrazovanje nema pristupa naučnim fondovima i projektima finansiranim od strane Ministarstva. U okviru ove projektne linije, moguće je baviti se razvojem inovativnih rešenja i/ili sprovođenja aktivnosti širenja i korišćenja informacija o postojećim i novim proizvodima ili inovacijama. Ono što je bitno da uspešna relazacija ovih projekata predstavlja dobru osnovu za razvoj mobilnosti u pogledu realizacije nastavnog procesa i stručnog usavršavanja nastavnog osoblja. Kroz projekte strateških partnerstava učvršćuje se i jedinstvo evropskog prostora visokog obrazovanja, Na taj način strukovno obrazovanje u Republici Srbiji, učvršćuje svoj položaju na tržištu rada.

Takođe, aktivnosti u oblasti visokog obrazovanja strukovne orijentacije, mogu biti usmerene na razvoj, i realizaciju inovativnih "praksi". Pomenute prakse podrazumevaju zajedničke studijske programe, razvoj pedagoških pristupa i metodologija, karijerno vođenje i savetovanje, saradnju visokoškolskih ustanova i lokalnih/regionalnih vlasti i drugih relevantnih aktera, baziranu u cilju promocije regionalnog razvoja i međusektorske saradnje, saradnju i razmenu iskustava između pojedinaca koji se bave servisima podrške kao što je karijerno vođenje, razvojem sistema koji pomaže praćenju studentskog napretka i sl [3].

Sa druge strane. IPA projekti prekogranične saradnje, čije programske linije između ostalog imaju za cilj podrže reforme obrazovanja i obuka u skladu sa zahtevima tržišta rada, reformi zapošljavanja, daju dobru perspektivu razvoju strukovnog obrazovanja kroz regionalnu saradnju. ispunu potrebne preduslove za budžetsku pomoć [4].

5. ZAKLJUČAK

Generalno gledano, izazovi sa kojima se strukovno obrazovanje u Srbiji sreće u ovom trenutku, traži adekvatnu reakciju i odgovoran pristup. Internacionalizacija kao bitan segment, otvorenosti visokog obrazovanja, u celom ovom procesu ima posebnu ulogu. Kroz stvaranja mogućnosti za povezivanje naučno stručno obrazovnih potencijala, visoko obrazovnih ustanova strukovnog obrazovanja u regionu i šire, razmenu znanja i iskustava, transfere dobre prakse kao i razmenu studenata i nastavnog osoblja, objedinjuje se globalni prostor visokog

obrazovanja čime se stvaraju uslovi za jačanje kapaciteta visokoobrazovnih ustanova i zajednički nastup ka privrednim subjektima u svim delovima sveta. Razvoj ustanova strukovnog obrazovanja biće u velikoj meri uslovljeno stepenom razvoja njihove međunarodne saradnje. Kroz razvoj mobilnosti, strateških partnerstava i drugih aktivnosti koje se odnose na zajedničke studijske programe, razvoj pedagoških pristupa i metodologija, karijerno vođenje i savetovanje, saradnju visokoškolskih ustanova i lokalnih/regionalnih vlasti i sl, strukovne ustanove visokog obrazovanja uspostaviće standarde za svoje funkcionisanje u jedinstvenom evropskom prostoru visokog obrazovanja.

6. LITERATURA

- [1] *Zakon o visokom obrazovanju*, Službeni glasnik RS, broj 88/2017.
- [2] *Standardi za akreditaciju studijskih programa prvog i drugog nivoa visokog obrazovanja*.
- [3] <https://erasmusplus.rs/erasmusplus/delovi-programa/ka2-strateska-visoko/?lang=lat>
- [4] Andrija Pejović, Mirjana Lazović, Ognjen Mirić, Ivan Knežević, *Vodič kroz 2014-2020. ipaii instrument za pretpristupnu pomoć*, Evropski Pokret Srbija, Friedrich Ebert Stiftung, Beograd 2014.